

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA PELE (P1)

DIBOKWANE/HLAKOLA 2015

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 70

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 8.

KAROLO YA A: TEKATLHAOLOGANYO**Mekgwa ya go swaya tekatlhaologanyo**

- Ka lebaka la gore go lebeletšwe kwešišo, mopeleto wo o fošagetšego le moo go nago le diphošo tša polelo ge go fiwa dikarabo, go se ke gwa fiwa kotlo ntle le ge e le gore diphošo tšeo di fetola seo se bolelwago.

Ge e le gore molekwa o šomiša mantšu go tšwa polelong ye nngwe, e sego yeo a lekwago ka yona, mantšu ao a hlokomologwe gomme ge karabo e kwešišega molekwa a se fiwe kotlo. Le ge go le bjalo se se tla amogelwa ge lentšu leo le tšwago polelong ye nngwe le šomišitšwe setšweletšweng gomme le nyakega bjalo ka karabo.

- Dipotšišong tšeo di bulegilego, ga go meputso yeo e tla abelwago karabo ya EE/AOWA goba KE A DUMELA/GA KE DUMELE. Lebaka leo le thekgago karabo ke lona leo le abelwago moputso.
- Ga go meputso yeo e tla abelwago NNETE/MAAKA goba NTLHA/KAKANYO. Lebaka leo le thekgago karabo ke lona le tlogo abelwa moputso.
- Ge go nyakega karabo ya lentšu le tee gomme molekwa a efa lefoko ka moka, mo fe moputso ge fela lentšu leo le nepagetšego le thaletšwe.
- Ge dintlha tše pedi/tharo di nyakega gomme go filwe tša go feta palo ka tatelano, swaya tše pedi/tharo tša mathomo fela.
- Amogela polelo ya semmotwana.
- Go dipotšišo tšeo di nyakago kgetho, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo yeo e nepagetšego LE/GOBA karabo ye e ngwadilwego ka botlalo.

POTŠIŠO YA 1

- 1.1 1.1.1 Tlhobaboroko. (1)
- 1.1.2 Ponelopele – Motho yo a ilego a hlorigwa bophelong o feleletša a atlegile. (1)
- 1.1.3 Bana bao ba tšhabago ka malapeng ba eya mebileng gantši ba kgorometšwa ke tlaišo le tlhorišo ka gae. Kgotlelelo yena o be a hlorigwa ke mmaneagwe ka morago ga lehu la batswadi ba gagwe. (3)
- 1.1.4 Balekwa ba tla tšweletša dikarabo tša go fapana go ya ka tsebo ya bona ya pele:
Mohlala: Ngwana yo a hlokomelwago gabotse ka lapeng o phethagatša mešomo ya ka sekolong gabotse le ka bokgwari mola wa go tšwa lapeng la tlhorišo a sa phethagatše mešomo ya ka sekolong gabotse ka lebaka la kgatelelo. (2)
- 1.1.5 Molaotheo o re motho ga a na molato pele a ahlolwa. Mmane wa Kgotlelelo o mmona molato pele a ka nyakišiša kgonthe ya seo a se bolelago/bonago. (2)
- 1.1.6 Sekafoko – tau ya maoto a mabedi – ke yo mošoro/o sehlogo.
ga a re taugadi o re tau – ke gore ga e sa le mosadi ke monna – o bapetšwa le bošoro bja monna. (2)
- 1.1.7 Dikarabo tša balekwa di tla fapana.
Mohlala: Mmane wa Kgotlelelo o tlaiša Kgotlelelo ka ge e se ngwana wa gagwe go swana le batswadi ba bangwe bao ba tlaišago bana bao e sego ba bona.
(Balekwa ba tla fa maitemogelo a bona mabapi le tlhorišo yeo ba kilego ba e bona) (3)
- 1.1.8 Dikarabo tša balekwa di tla fapana go ya ka kgetho ya bona.
Mohlala: Ee, o kgethile go ithutela go ba modirelaleago gore a tle a kgone go thuša bana ba go hlorigwa ka malapeng go swana le yena/O na le boitemogelo bja tlhorišo.
Aowa, go ba modirelaleago go tla mo gopotša matshwenyego ao a bilego le ona mabapi le tlhorišo nakong ya ge a gola. (2)
- 1.1.9 Dikarabo tša balekwa di tla fapana go ya ka kgetho ya bona.
Mohlala: Mmušo o swanetše go lwantšha taba ya bana ba go dula mebileng. Ga go na bana bao ba swanetšego go dula mebileng ka gobane gantši bokamoso bja bona bo a phuhlama. (3)

- 1.2 1.2.1 A/bana ba go dula mebileng. (1)
- 1.2.2 Setšweletšwa se laetša ka moo Kgotlelelo a ilego a tšhabela mebileng ka gona ka lebaka la tlhorišo ya mmaneagwe ka gae. Gona mo mebileng ba diriša diokobatši, ba fiwa dijo le mapai. Mo seswantšhong go bontšhwa bana ba mebileng ba fiwa dijo ebile ba robetše ka mapai ao ba a filwego. Ba laetša ba sa thabele teye yeo ba e fiwago ba re e phalwa ke diokobatši. (4)
- 1.2.3 O ba le phetogo bophelong bja gagwe go lebeletšwe go hlweka mmeleng, go ba le tlhompho, go se sa utswa le go kgoga diokobatši. (3)
- 1.2.4 Ga ba na kgahlego le tebogo go tšeo ba di fiwago ebile ba aparelwa ke lenyatšo. (1)
- 1.2.5 Monkgo wa go se be bose. O hlolwa ke go se hlape ga bana bao ba kgobokanego lefelong leo le nago le ditšhila. (2)

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KAKARETŠO**Mokgwa wa go swaya kakaretšo:****Kabo ya meputso:**

D = Dintlha

P = Polelo

M = Mantšu

D = Dintlha tše šupa (7) tše tšweleditšwego = meputso ye šupa (7)

P = Polelo = (3)

Palomoka ya meputso: (10)

Kabo ya meputso ya polelo

- Moputso o 1 o abelwa dintlha tše 1–3
- Meputso ye 2 e abelwa dintlha tše 4–5
- Meputso ye 3 e abelwa dintlha tše 6–7

Kabo ya meputso ya polelo ge molekwa a ngwalolotše dintlha:

- 0 ge a ngwalolotše dintlha tše 6–7.
- Moputso o 1 ge a ngwalolotše dintlha tše 1–5.

ELA HLOKO:**Palo ya mantšu:**

- Baswai ba swanetše go netefatša palo ya mantšu ao a ngwadilwego.
- Molekwa ga se a swanela go fokoletšwa meputso ge a sa laetša palo ya mantšu goba ge a sa bala mantšu gabotse.

Ge palo ya mantšu e feta ao a nyakegago, bala a mahlano ka morago ga ao a nyakegago gomme o hlokomologe ao a šetšego.

POTŠIŠO YA 2

Mehlala ya dikarabo:

Kakaretšo ka temana:

Boitokišetšo bja maleba ge motho a eya potšišotherišanong bo bohlokwa gore a tle a atlege. Go dirwa dinyakišišo gore mokgopedi a hwetše tshedimošo mabapi le khampani yeo e kwalakwaditšego mošomo le dinyakwa tša mošomo woo. Go nyakišišwa gore potšišotherišano ke ya mogala goba ya go bonana difahlego. Mokgopedi wa mošomo o šomiša retšistara ya semmušo ka dinako tšohle. O fa dikarabo tše di nepagetšego. Maitshwaro a gagwe a be ao a kgahlišago. Mokgopedi a ithekiše le go laetša kgahlegelo ya go thwalwa.

Kakaretšo ka dintlha:

Go ngwalolla		Dintlha
1. Batho ge ba eya potšišotherišanong e ba komana madula a bapilwe, ba a itokiša, ba ngwala dikgakollo tša bona fase.	1	Boitokišetšo bja maleba ge motho a eya potšišotherišanong bo bohlokwa gore a tle a atlege.
2. Dikgakollo tše di akaretše go nyakišiša tshedimošo ka ga khampani yeo e kwalakwadišego mošomo le dinyakwa tša mošomo wo o kwalakwadišwego.	2	Go dirwa dinyakišišo gore mokgopedi a hwetše tshedimošo mabapi le khampani yeo e kwalakwadišego mošomo le dinyakwa tša mošomo woo.
3. Ka nako ye nngwe bengmešomo ba dira dipotšišotherišano tša megala.	3	Go nyakišišwa gore potšišotherišano ke ya mogala goba ya go bonana difahlego.
4. Ge a fetola dipotšišo a fetole gabotse a sa kgamakgametše a šomiša retšistara ya semmušo ka nako tšohle.	4	Mokgopedi wa mošomo o šomiša retšistara ya semmušo ka dinako tšohle.
5. Potšišotherišano ga se mabapi le go fa dikarabo tše di nepagetšego fela.	5	Mokgopedi o fa dikarabo tše di nepagetšego.
6. Ge o ka laetša maitshwaro a a fošagetšego le gona o ka se hwetše mošomo.	6	Maitshwaro a gagwe e ba ao a kgahlišago.
7. Nako ya potšišotherišano ke nako yeo ka yona mokgopedi wa mošomo a ithekišago go mongmošomo le go gatelela kgahlegelo ya gagwe ya go thwalwa mošomong woo.	7	Mokgopedi o ithekiša le go laetša tumo ya go thwalwa.

PALOMOKA YA KAROLO YA B:**10**

KAROLO C: THUTAPOLELO LE TŠHOMIŠOPOLELO**Mekgwa ya go swaya karolo ya C:**

- Mopeleto
 - Dikarabo tša lentšu le tee di abelwe moputso le ge di na le mopeleto wo o fošagetšego ka ntle le ge e le gore phošo ya mopeleto e fetola tlhalošo ya lentšu.
 - Go dikarabo tša lefoko le le feletšego, mopeleto wo o fošagetšego o swanetše gore o fiwe kotlo ge phošo e le go sebopego sa polelo seo se lekolwago.
 - Mo go lekolwago khutsofatšo, karabo e be le maswaodikga.
- Go Leleme la Gae, dibopego tša mafoko di swanetše gore di nepagale go ya ka Thutapolelo gomme di tšweletše mafoko ao a feletšego/go ya ka ditaelo.
- Go dipotšišo tšeo di nyakago kgetho, amogela tlhaka yeo e sepelelanago le karabo yeo e nepagetšego LE/GOBA karabo ye e ngwadilwego ka botlalo bjalo ka karabo ye e nepagetšego.

POTŠIŠO YA 3

- 3.1 A/Mabenkele a Pick 'n Pay le mehuta ya maupi ao a laeditšwego papatšong. (1)
- 3.2 Bose – monate/tsefa. (1)
- 3.3 Theko ya maupi a 5 kg ke R22 mola theko ya maupi a 10 kg e le R44. (2)
- 3.4 Mothalo wa go putlaganya godimo ga theko o laetša gore theko yeo ga e sa le yona. (2)
- 3.5 Tshedimošo mabapi le matšatši a go theošwa ga ditheko e tlogetšwe gore bareki ba nagane gore ditheko di šetše di theošwe le gore ba phakiše ba yo reka ka ge ba sa tsebe gore ditheošo di tlo fela neng/Mmapatši o nyaka gore bareki ba tle lebenkeleng la gagwe ba tle ba reke le ge e le gore ditheko ga sešo di theošwe. (2)
- 3.6 Boikgopolelo bja molekwa bo tla amogelwa.

Mohlala: Ke ntlha ka lebaka la gore bontši bja Mafrika-Borwa ba ja bogobe bjalo ka sejo sa motheo.

Goba

Ke kakanyo fela ka gore go na le dijo tše dingwe ka ntle le bogobe tšeo batho ba di jago bjalo ka dijo tša motheo.

(2)
[10]

POTŠIŠO YA 4

- 4.1 D/Go bethana ga baanegwa. (1)
- 4.2 Makokwana. (1)
- 4.3 Nape o fihleletše ditoro tša gagwe. (2)
- 4.4 Senna > e laetša ka tsela yeo Nape a šomilego gabotse ka gona. (2)
- 4.5 Seboledi puduleng ya 2 se kgethologanya dirutegi ge se bolela go re ga se rate go ema kgauswi le tšona/Mothadi wa khathuni o tšweleditše polelo ya seboledi puduleng ya 2 ka go kgetholla dirutegi. (2)
- 4.6 Nape o aparetšwe ke maikutlo a lethabo le kgotsofalo. O a myemyela go laetša gore o thabile ebile o emiša monwana wa mogogorupa ka taešo ya go re o kgotsofetše. (2)
- [10]**

POTŠIŠO YA 5

- 5.1 Go thaba le go hlonama/Ntepa le lešago. (1)
- 5.2 Makgokarui a tliša kwano gare ga marui le tšeo di ruilwego. (1)
- 5.3 Ge ruri e le mo mathomong, go gatelelwa yona/Ge e ka ba mafelelong, go gatelelwa mogwera. (2)
- 5.4 Lefoko la maleba le tla amogelwa.
- Mohlala: Maabane bošego dinaledi di be di kganya/Ngwedi wa letopanta ke wa go kganya kudu. (2)
- 5.5 Ratana > le šomišitšwe go bontšha tirano. (2)
- 5.6 Ee.
Leratorato > Leina + leina (2)
- [10]**

PALOMOKA YA KAROLO YA C: 30
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70